

НАША ПРОИТЪЕ ТВАРИ

BORIS

NIKITIN

MLADINSKO 63 · SEZONA

2018/19

**Sezona
2018/2019**

**Uprizoritev
5**

Blaž Šef

Boris Nikitin

Nasprotje stvari

(Das Gegenteil der Dinge)
Krstna uprizoritev

Režija:
Boris Nikitin

Igrajo:
Primož Bezjak
Janja Majzelj
Ivan Peternelj
Blaž Šef
Stane Tomazin

Dramaturgija: Goran Injac
Asistent režije/sorežiser: Jan Krmelj
Kostumografija in oblikovanje mask:
Vanja Djuran, Lea Bratušek
Izbor glasbe: Boris Nikitin, Jan Krmelj
Glasbeni aranžmaji in korepeticija: Uroš Buh
Lektorica: Mateja Dermelj
Prevod: Tanja Petrič (iz nemščine v slovenščino), Urška Daly (iz nemščine v angleščino in iz angleščine v slovenščino)
Oblikovanje zvoka: Marijan Sajovic
Svetovalec za posebne učinke: Klemen Stare
Vodja predstave: Gašper Tesner

Končna različica besedila je nastala v sodelovanju z ekipo.

Premiera: 28. 3. 2019, zgornja dvorana Slovenskega mladinskega gledališča

Lučna mojstra: Matjaž Brišar, David Cvelbar
Tonski mojster: Silvo Zupančič
Asistent tonskega mojstra: Marijan Sajovic
Video tehnik: Dušan Ojdanič
Video tehnik pri uprizoritvi: Maks Pust
Gardoberki: Andreja Kovač, Slavica Janošević
Maskerka in frizerka: Nathalie Horvat
Rekviziter: Dare Kragelj
Odrski mojster: Boris Prevec
Odrski delavci: Tomaž Erzetič, Valerij Jeraj, Tine Mazalovič, Mítja Strašek
Ključavničar: Sandi Mikluž
Mizar: Boštjan Kljakič Kim
Ekonom: Ivan Šikora
Čistilka: Ljubica Letić

Goran Injac

Nekaj je mogoče zgolj, če ob enem ni mogoče

Prevedla Tina Malič

Intervju z Borisom Nikitinom

Oštevilčeni odlomki so iz besedila uprizoritve.

V Slovensko mladinsko gledališče smo prvič povabili Borisa Nikitina, gledališkega režiserja in pisca. Kot sin ukrajinsko-slovaško-francosko-judovskih imigrantov se je leta 1979 rodil v Baslu, kjer pretežno živi in deluje. Je denimo pobudnik in umetniški vodja festivala It's The Real Thing, ki se bienalno odvija v mestu. Vendar je ustvarjalno povezan z mednarodnim prostorom, in sicer tako z neodvisno sceno kakor z uveljavljenimi institucionalnimi gledališči. Zadnjih deset let se ukvarja zlasti z reprezentacijo in produkcijo resničnosti in identitete v politiki, gospodarstvu, religiji, osebnih zgodbah in v umetnosti. Nikitinove predstave, teksti in festivalski programi vedno raziskujejo izmuzljivo mejo med performativnim in iluzionističnim gledališčem, odvrtnim diletantizmom in igralsko virtuoznostjo. V delih, kot so *Imitation of Life* (Imitacija življenja), *How to win friends & influence people* (Kako dobiti prijatelje in vplivati na ljudi), *F for Fake* (F kot fejk) ali *Martin Luther Propagandastück* (Propagandni komad o Martinu Luthru), uporablja dokumentarna in nefikcijska sredstva, hkrati pa prevprašuje koncepte skupne predstavitve resničnosti. Leta 2017 je Nikitin prejel nagrado J. M. R. Lenza za dramatik, ki jo podeljuje mesto Jena. V slavnem govoru je profesor Nikolaus Müller-Schöll zapisal: »Nikitin svoje eksperimentalne strukture sestavlja iz skritih možnosti, potencialnosti, ki ostajajo v območju mogočega. Njegovo gledališče nas vabi, da o tem, kar prihaja, razmišljamo znotraj obstoječega in njegovega zanikanja: drugače kot pričakujemo, v vsakem pogledu kritično, brez vzroka, mogoče čudno, vsekakor pa onkraj znanega.«

Predstavo si ironično označil kot »fašističen« komad. V kakšnem smislu?

Ne v znanstveno ali zgodovinsko korektnem smislu. To je gledališka igra. Kot pisca in režiserja me zanima, kaj se zgodi, ko se ideje zlijejo druga z drugo. V tem primeru sem se spraševal, kako bi bil videti avantgarden neofašističen komad. Predvideval sem, da bi bil nekako reflektirano satiričen, vendar bi vseboval alternativno desničarski preobrat.

Takšne reči vzbudijo moje zanimanje.

Ampak od kod takšna ideja? In ali bi neofašisti sploh uprizorili avantgarden komad?

Sledil bi logiki trenutnih mehanizmov, ki vzpostavljajo publiko in publiciteto.

Sem umetniški direktor bienalnega festivala, ki se ukvarja s konstrukcijo resničnosti. V izdaji leta 2017 sem prev-

praševal satiro kot nefiktiven žanr, ki resničnosti ne odseva ali predstavlja dokumentarno, temveč pri tem uporablja sredstva, kot so pretiravanje, provokacija, karikatura, polemiziranje ... To so sredstva satire. In za današnje občinstvo so postala nekakšna paradigma. To je moja teza. Pri vsem skupaj gre za vzbujanje pozornosti, in da bi vzbudil pozornost – da bi postal viden –, moraš biti glasen. Vsi postajajo satirični: politiki, mediji, ljudje pred svojimi računalniki. Celotna alternativna desnica in neofašisti. Ves diskurz v zvezi s satiro se razvija v tekmovanje v svobodi govora. In ta diskurz si je prilastila desnica. No, eno od polj, na katerem je bolj ali manj dovoljeno izraziti vse, kar si želiš, je polje sodobne umetnosti. In vedno se sprašujem, kdaj si bodo pametni predstavniki alternativne desnice ali neofašistov začeli prilastiti ta prostor.

In potem pomislim: okej, preden si bodo oni prilastili »moj« prostor, si bom jaz prilastil tisto, kar bi utegnili narediti oni. To je igra.

Zakaj bi sploh hotel igrati to igro?

Eden od odgovorov je: iz radovednosti. To je moj poglavitni vzgib.

Hkrati pa je povezan z okoliščino, da z nekakšnim proslulim zanimanjem opazujem nasprotujoči si strani v sebi. Po eni sem nekdo, ki se zelo navdušuje nad formo in nad nenasilno interakcijo z ljudmi.

Verjamem v oliko in spoštovanje. Res. V meni je močna želja po tišini in ravnovesju. Po drugi strani pa me silno žene zamisel o motnji. Spremlja me nenehna želja, da bi zmotil svojo resničnost, jo spremenil, ji pobegnil. Predstavljam si, da moraš, če bi bil rad svoboden, vedno sprejeti tudi nasprotni pol. Sicer si zgolj na področju ideologije.

Prekiniti, zmotiti

in razdražiti

m o r a m

s v o j e

m i š l j e -

n j e.

In to povezuješ z ideologijo fašizma?

Ta zamisel o motnji ima veliko skupnega z idejo »avantgarde«. Razen z mojimi osebnimi motivi je projekt povezan tudi z razpravami o terminu »avantgarda«, ki so se odvijale zadnja leta. Nekateri pravijo, da je neofašizem s svojim sodobnim provokativnim, destruktivnim, intelektualnim, pametnim, včasih celo kvir obrazom pravzaprav »nova avantgarda«. Za številne druge je to neznosna provokacija in zloraba tega termina. Zanimivo pa je, da je »avantgarda« pravzaprav vojaški termin. In umetniška gibanja, ki jih uvrščamo med zgodovinske avantgarde, na primer italijanski futurizem, so navdušeno sprejemala militaristične in šovinistične ideje. Ena ključnih zamisli avantgard je motnja v obstoječih strukturah in celo njihovo uničenje.

Skoraj malo banalno je, ampak med fašizmom in umetnostjo obstajajo čudne povezave. Vedno so obstajale. Vendar, kot sem rekel, gre za gledališki komad. Trapast eksperiment.

Je to poskus, da bi razumel drugo stran? Njene mehanizme in miselnost? Ali pa gre samo za ironično poigravanje?

To je prilastitev. Zame osebno je bilo gledališko ustvarjanje vedno apropiacija stvari, ki jih ne razumem, ki se jih bojim ali ki so čudne; stvari, ki izhajajo od zunaj, ali pa – verjetno še bolj – tistih, ki prihajajo iz mene. Kot umetniku se mi zdi zanimivo prilastiti si termin »fašizem« in nekatere ideje, ki so z njim povezane, ter čeznje napisati nekaj novega. Da bi postale ironične, da bi postale kvir, da bi postale smešne ali sentimentalne. To je pogajanje z lastnimi strahovi. Pri prilastitvi, kot jo razumem sam, gre za to, da postaneš igriv, celo v odnosu do stvari, ki se jih najbolj bojiš ali jim nasprotuješ, in jih tako spremeniš v nekaj, s čimer se lahko začneš igrati. To je oblika opolnomočenja.

Glede našega komada: vseč mi je zamisel, da bi neofašista prikazali kot sentimentalnega, ranljivega čudaka, ki se sprašuje o resničnosti. Zanimivejša se mi zdi, kot da bi o takem človeku razmišljal kot o idiotu. Malce kot v kakem filmu Johna Watersa, v katerem si režiser prilašča čudnost, nasilje, seks in zločin in to spremeni v nekaj, kar ima lastna pravila. To je stvar opolnomočenja. In spet, tu je nekaj čudnih strukturnih prese-

Zelo zanimiv vidik te zgodbe je seveda njena analitična dimenzija. Kaj je danes pravzaprav odpor? In od kod izhajajo svoje gibanje o krizi nekonformizma? Idealizmu, pri katerem je v nemškem pomočju lastnih misli in predstavne moči spremenili resničnost. Pri čemer je ena bistvenih domnev ta, da si najprej sploh sposoben zanikat obstoječo resničnost in jo dojet kot eno od možnosti in neizogibno danost. In predpogoj za to možnost je negacija.

ledališče

slovensko MLAF

čišč med ideologijo umetnosti kot sistemom estetskega opolno-
močenja in razdiralnimi političnim gibanji. Ne morem si poma-
gati, to zaveznitvo si hočem podrobneje ogledati.

Kakšne rezultate pričakuješ od takega preobrnjenega pristopa?

Takšne, kakršne od gledališča in umetnosti vedno pričakujem: da je svet potlej večji, da je manj sramu. Manj strahu. S teatrom se ukvarjam, ker se hočem manj bati resničnosti. Umetnost je lahko pri tem mogočno orodje. Kar močno proizvodno sredstvo je.

V najinih pogovorih se pogosto pojavljata dva izraza, potencialnost in ranljivost.

Da. Potencialnost je termin, o katerem razmišljam že več kot petnajst let. Verjetno je v mojem življenju to ključna beseda, in mislim, da je tesno povezana z mojo lastno izkušnjo avtsajderja, geja, človeka, ki se je v svojem življenju soočal tudi s psihičnimi težavami.

Torej ima osebno pomeni ti? Kaj potencialnost pomeni tebi?

Potencialnost pravzaprav implicira, da je nekaj mogoče zgolj, če obojem tudi ni mogoče. V nasprotnem primeru ne bi bilo mogoče, ampak neizogibno. Vedno se sprašujem o svojem življenju, čustvih in razmišljanju

glede

na to: ali

nekaj počnem, mislim,

čutim, zato ker

gre za možnost ali

za nekaj – miselnost –,

v kar sem pravzaprav

ujet. Je to odločitev, ki

sem jo sprejel sam, ali me

usmerja določena ideologija?

In ideologija je predvsem posledica strahu; strahu pred tem, da bi

samostojno razmišljal, strahu pred

tem, da bi bil sam odgovoren zase, strahu

pred tem, da bi bil izključen, strahu pred tem,

da ne bi bil sprejet. To vemo vsi. Ko se zavem,

da sem na tem območju ideologije in strahu, se mi

porodi obsesivna misel, da moram to prekiniti.

Ampak potencialnost ima tudi politične implikacije.

Vsekakor. Ponavljam: zelo veliko ima opraviti z opolnomočenjem. *Potestas* pomeni obojem moč in priložnost. Da bi se človek opolnomočil, mora zmotiti resničnost. Ampak kaj ta motnja pomeni v praksi? To se zgodi večinoma, ko se kdo razkrije: nekdo nena doma začne govoriti nekaj, kar je bilo prej tabu. Ali ko nekdo počne nekaj, kar prej ni bilo dovoljeno. In nena doma v to resničnost vstopi možnost.

To me spominja na gibanja za državljanske pravice.

Res. Vedno pomislim na Roso Parks, ki se leta 1955 v Mississippiju na avtobusu ni hotela prenesti v del, namenjen črncem. Tistega dne tega pač ni naredila. To je razkritje. To govori: Ne, nisem več pripravljena verjeti v izmislek, da resničnost deluje tako; to je konstrukt in ga zavračam. Zaradi te negacije kar naenkrat nekaj postane mogoče. Red stvari nenadoma ni več neizogiben. Lahko se spremenijo. To je potencialnost.

Kaj pa ranljivost?

Po mojem mnenju je zelo povezana s tem, da si dovolimo biti ranljivi. Navadno je ranljivost prej nekaj, kar bi radi skrili. Ta nenehni vzgib, da bi jo prikriji, je povezan z našim pojmovanjem, kaj je dovoljeno in kaj ni. S tem, kako smo odražali, vzpostavili svoje navade, svoje strahove.

In vseskozi me spremlja misel, da se ranljivost [*vulnerability*] v trenutku, ko jo pokažemo, ko jo delimo z drugim, ko se »razkrijemo« in se tako izpostavimo napadom, kritiki in

3.

V holivudskih filmih obstaja tale znameniti prizor. Pusta pokrajina, sivina, dežuje, tla so razmočena, dima, ki se ozadju vidimo razblinjajoče se stolpice strele. V ospredju levo v sliki grim. Razločimo ležeče vojake. Počasen zasuk kamere v desno. Sivina tal se začenja mešati z rdečo. Pogledamo v strelski jarek – tam v rokah tovariša leži umirajoč vojak. Srajco ima na prsih razpeto. Suknja je okrog strelne rane rdeče razcefrana. Tovariš ga vzame v naročje. Reče mu: vse bo dobro. In umirajoči vojak odgovori: hvala za to laž.

ranam, pretvori v moč, zmožnost [*ability*]. Mislim, da političnost korenini bolj ali manj v tem. Politično bitje postaneš v trenutku, ko se izpostaviš v javnosti. Ko se javno ne strinjaš. Ko javno rečeš »ne«. Tu je tisto presečišče med ranljivostjo in potencialnostjo. Po mojem soditu skupaj. In prav zato je to *vulnerability*. Prav čudovito se mi zdi, da se beseda *ability* skriva v izrazu *vulnerability*.

Ali ranljivost vidimo kot prednost? Kot nekakšno družbeno občutljivost ali politični odziv na nečloveško populnost, ki jo zahteva kapitalizem?

Oboje je. Pomeni slabost, saj smo zaradi nje dovzetni za napade, smrtni, šibki. Ampak samo zato, ker je to zanjo značilno, ima tudi potencial, da jo sprejmemo in pokažemo. Ko jo sprejmemo, postane moč in postane politična. In, to je očitno, celo fundamentalistična. V njej je tudi nekakšen militaristični etos: da bi nekaj spremenil, moraš biti voljan tudi umreti.

Tako kakor Sasportas, haitijski suženj v *Nalogi* Heinerja Müllerja, pove Francozom, da ne zmorejo več izpeljati revolucije, ker so pozabili, kako umreti.

To je zame prav vsak dan dobra provokacija. Meni pomeni upanje. Hkrati pa je nevarnost. Zato še enkrat: gre za nasprotje stvari. Istočasno.

Ali je na levi sploh še ostalo kaj alternativnih sredstev za politični aktivizem ali dejavnost? Ali se ti ne zdi, da že poznamo celoten nabor različnih metod (od majhnih zakonitih dejanj do terorizma), te pa na videz ne deluje več?

Sprašuješ me kot umetnika. Nisem aktivist. Ne verjamem v mešanico aktivizma in umetnosti. V tako imenovani artivizem. Mislim, da je ta preplet problematičen.

Menim, da se moraš, če hočeš doseči politično spremembo, pridružiti stranki in opravljati jebeno vsakdanje težaško delo. Ali ustanoviti stranko. Politične spremembe se dogajajo samo zaradi vsakodnevnih vztrajnih prizadevanj velikega števila ljudi. Za politične spremembe so potrebna leta. Biti moraš vztrajen, potrpežljiv, imeti veliko kondicije. Zadnja leta so se nekatere stvari spremenile, in to na boljše; nekatere najbrž na slabše. To je vprašanje stališča.

Kakorkoli že, kot umetnik se ukvarjaš s projekti. Rezultat hočeš videti kar hitro. In potem hočeš narediti naslednji projekt. Delo je bolj odvisno od okoliščin, ni treba toliko potrpežljivosti. Predvsem pa: gre za podpis. Zato je politična umetnost iluzija. Kajti podpis meri na trg, trg pa ubija politiko. In zato moramo jasno razlikovati med tema dvema domenama.

Zdi se, da ni alternative, pa vendar ena danes zelo dobro deluje – *alt-right*, alternativna desnica. Zakaj, misliš, se vračamo na to točko? Kaj ni to nekaj, kar smo politično že izkusili, torej ni alternativa?

Mislim, da je to tesno povezano s součinkovanjem logike trga, logike javnosti in logike tekmovanja. Če danes kot politik hočeš, da te slišijo, moraš biti oster in provokativen. Spektakularen. Kar poveš, mora biti privlačno tako za družbene kot za stare medije. Ampak celo stari mediji, na primer časniki ali spletni časopisi, morajo biti ostri. Drugače ljudje ne bodo kliknili na članek. Tako da glede pritegovanja pozornosti vlada velika tekmovalnost. Učinek te tekmovalnosti pa je, da morajo sporočila postajati vse ostrejša.

Hkrati v okviru različnih populacij obstaja kup ljudi, na primer v Evropi, pa tudi v ZDA, ki v političnem diskurzu v zadnjih letih niso bili zastopani. Med njimi so ljudje, ki smo jih nekdanj uvrščali v »delavski razred«. Za novega politika ali stranko je ta velikanski potencial. Alternativna desnica je ta potencial opazila in ga domiselno, hkrati pa cinično izkorišča. Ampak ta hip so preprosto boljši v tem, da se predstavljajo kot alternativa. Mediji pa delujejo kot njihovi koristni idioti.

Kdo pa so liki v predstavi? Nekakšni črni klovn, entertejnerji, ki uporabljajo politično parodijo? Ali obupani ljudje, ki iščejo politično alternativo in možnost za akcijo? Ljudje, ki so ostali brez osnovnih orodij, da bi se politično izrazili, brez zastopstva?

Like še zmeraj iščemo. Najprej sem mislil, da bi bili liki igralci, ki skušajo narediti fašističen komad in jim pri tem spodleti. Ampak to nikoli ne bi bilo res jasno, če igralci ne bi bili tudi zares fašisti.

Po navadi gradim prav na taki dvoumnosti med igralcem in vlogo. Rad imam to nejasnost kot stanje duha, saj je zelo estetska. Pri tem projektu pa smo še vedno v procesu iskanja »likov«.

V predstavi je med drugim stavek: »Mislim, kdo pravi, da nismo del fašističnega majndseta? Mogoče se tega pač še ne zavedamo.« Smo res? Vedno smo.

Janja Majzelj, Blaž Šef, Stane Tomazin, Ivan Peternej, Primož Bezjak

3

7

Kakšen pa je formalni pristop? Mladinsko je znano po avtorskih projektih, kolektivnih procesih, med katerimi skupaj zbiramo gradivo in ne izhajamo iz že napisane drame. Tokrat pa smo začeli z besedilno predlogo, ki si jo napisal ti.

Prinesel sem nekaj besedilnega gradiva, s katerim sem hotel eksperimentirati. In da bi imel tekstovne temelje za proces. Po eni strani me je zanimalo pisati o tej temi, razmišljal pa sem tudi, da bom, ker ne govorim slovensko, težko delal avtorski projekt na klasičen način, na podlagi skupnega raziskovanja, improvizacij itd. Vsekakor je jezikovna bariera za takšen projekt kar izziv.

5. Zdaj si bomo malce podrobneje ogledali pojem potencialnosti. To se mi zdi resnično zanimivo! Kajti šele v dejanje, obstaja tudi možnost, da dogajanje ne preide v dejansko preide v dejanje kot možnost. Če tega ne bi bilo, bi dejanje kot možnost. Če v dejanje in se z njim pomešala. Potemtakem vseh samo nujnost, da tukaj ne počnem Le če obstaja možnost, da se tukaj nekaj počne kot možnost, sicer bi bilo vse, kar tukaj počnem, nujno. Le če obstaja možnost, da pravzaprav tudi ne govorim z vami, obstaja možnost, da z vami govorim kot možnost, sicer bi moral nujno ves čas proizvajati besedilo.

6. Ne gre več za sublimno ali za veliko gesto smrti. Sublimnost smrti, dostojanstvo mrtvega telesa življenja. Ne, če se že lotiš mrtvega telesa, ga je treba brez življenja. Ali ga prepojit in ostanke strpat v arto in jih vlačiti skozi pol mesta. In ker mi to ni zadošči, moram pepel potem tisto luknjo še zasut. In ker mi še ni zadošči, si odpnem šlic in se s takšnimi okoliščinami se moramo ukvarjat, dame in gospodje. To je to. In vsako naše dejanje menda nekaj pomeni. Ker to potrebujemo. Ker je vsakdanje. Kot temi mrtvimi telesi se nasilno znašamo na tak ali drugačen način. Posilit telo in pitje. In potem moramo od časa do časa ubiti nekoga. In to je ta burka. To je ta absurd. Ker vem, ja okej, zdaj me bodo spet razsekali, razstrelili na prafaktorje, zažgali, razčetrverili in me požrli in poslali. To je ena od možnosti. Ubijem ga in ga preprosto požrem, če hočem res ponižati sovražnika. Ubijem ga in ga preprosto požrem. Sovražnika ypijem v telo in ga potem z vsem telesom spet izločim. To je tista najvišja stopnja ponižanja. Ker na koncu sovražnikovo truplo izločim iz sistema. Dobesedno izserjem sovražnika, izščijem sovražnika in ga izšvicam. Sovražnika spremenim v kup dreka, scanja in In to, prijatelj, je ultimativni dotik.

esedilo *Naloga (Spomin na revolucijo)* Heinerja Müllerja se ukvarja z neuspehom bele (evropske) revolucije in absurdnostjo vsakega poskusa, ki bi hotel spremeniti odnose, kot so suženj-gospodar, revež-bogataš, nešolani-šolani, Tretji svet-Razviti svet. V času francoske revolucije vlada zadolži tri emisarje, naj na kolonizirani Jamajki organizirajo upor. Njihovo poslanstvo žalostno propade: kmet Galloudec od gangrene umre na Kubi, njegovega soborca, nekdanjega sužnja s Haitija Sasportasa obesijo, intelektualec Debuissou, sin sužnjelastnikov, pa postane izdajalec. V trenutku, ko razkrije svoj pravi obraz in preden ga tovariša zapustita, mu Sasportas nameni tele besede:

»Raztrgal si mi zastavo. Urezal si bom novo iz svoje črne kože. Z nožem zareže križ v svojo dlan. To je slovo, državljani Debuissou. Svojo krvavečo dlan pritisne Debuissou na obraz. Ti tekne moja kri. Rekel sem, da sužnji nimajo domovine. To ni res. Njihova domovina je vstaja. Odhajam v boj, oborožen s ponižanji svojega življenja. V roko si mi dal novo orožje, in hvaležen sem ti za to. Prav mogoče, da spadam na vislice, in morda mi okrog vratu že poganja vrv, medtem ko govorim s teboj, namesto da bi te ubil, človeka, ki mu nisem dolžan drugega kot svoj nož. A smrt ne pomeni ničesar, in na vislicah bom vedel, da so moji sokrivci črnici vseh ras, ki jih je več z vsako minuto, ki jo prebiješ pri svojem koritu gospodarja sužnjev ali med stegni svoje bele kurbe. Ko se živi ne bodo mogli več boriti, se bodo borili mrtvi. Z vsakim srčnim utripom revolucije jim bo ponovno raslo meso na kosti, kri v žile, življenje v smrt. Vstaja mrtvih bo vojna pokrajin; naše orožje gozdovi, gore, morja, puščave sveta. Postal bom gozd, gora, morje, puščava. Jaz, to je Afrika. Jaz, to je Azija. Obe Ameriki sta jaz.«

Heiner Müller: *Naloga (Spomin na revolucijo)*, prevod Urška Daly

amie Bartlett, britanski novinar in pisatelj, je poznavalec družbenih medijev. Na medmrežju se pogosto oglašča s prispevki o spletnem ekstremizmu in svobodi govora in o trendih v družbenih medijih. V kolumni na medijski platformi UnHerd razmišlja, ali sodobna družbena omrežja v uporabnikih (torej tako rekoč v vseh) ne vzpodbujajo fašistične miselnosti, in poskuša najti vzroke za to. Med drugim zapiše:

»Zadnjih nekaj let se ljudje sprašujejo, ali družbeni mediji prispevajo k razrastu fašistične ideologije. To je glede na širjenje rasističnih tvitov, provokacij z lažnimi telefonskimi klici in protijudovskih teorij zarote povsem razumno vprašanje. Vendar je zgrešilo nekaj večjega. Rasisti na Twitterju bodo prišli in odšli: toda zaradi družbenih medijev vsi – celo tisti, ki ideologijo prezirajo – usvajamo fašistični slog politike. [...]

Gre preprosto za to, da so določene tehnologije pač prikladne za določene oblike vedenja; in to vedenje v vseh svojih vidikih potem v družbi postane normalno. V družbi, ki je utemeljena na tisku, ne glede na vse njene napake, obstaja vsaj kulturna predispozicija za urejanje in koherentnost dejstev in pojmov, kar je jezikoslovec Walter Ong poimenoval 'analitično upravljanje vednosti'. Prikladna je za razmislek. Platforme družbenih medijev pa delujejo po zelo drugačni logiki: neskončen, hiter tok disonančnih idej in argumentov, ki si sledijo drug za drugim, brez očitnega reda ali čuta za zaporednost. Oblikovane so tako, da lahko misli ali replike bruhaš med zajtrkom, na poti, na avtobusnem postajališču. [...] Hipen odgovor je v takem svetu edino razumno vedenje. Opazil sem, kako hlastno si ljudje prizadevajo, da bi kar najhitreje dali na znanje svoje obtožbe ali javno pokazali ogorčenje, da jih ja ne bi kdo prehitel. Vseh delitev in poobjav so deležni tisti, ki se znajo hitro zganiti.«

Jamie Bartlett: *Kako zaradi družbenih medijev vsi postajamo fašisti*, <https://unherd.com/2019/01/social-media-makes-fascists-us-2/>

Ameriška svobodna novinarka Emma Gray Ellis v članku za revijo *Wired* ugotavlja, da je bila alternativna desnica v ZDA potisnjena v podtalje, vendar pa to ni zavrlo njenega daljnosežnega vpliva na javni diskurz in mišljenje Američanov.

»Poleg tega je alternativna desnica, četudi se umika, preoblikovala naš politični diskurz. Njena močna navzočnost na svetovnem spletu (in še brezplačna podpora, za katero so zaslužni dobronamerni mediji) je poskrbela, da je teža njenih idej v razpravah o prvem amandmaju in priseljevanju postala nesorazmerno velika. Raziskovalci so ugotovili, da je okoli enajst milijonov Američanov prevzelo njen način razmišljanja. Če prižgemo program Fox News [...], poslušamo le slabo zakrinkane parole bele supremacije, predstavljene kot novice.

Alternativna desnica je ideološko toliko nevarnejša, kolikor bolj nevidna postaja, saj je predsodke lažje pogoltniti, če so servirani skupaj z mainstreamovskimi konservativnimi idejami. Alternativna desnica se je morda fizično res umaknila v ilegalno, toda njene ideje vztrajajo in doživljajo aktivno normalizacijo – nobene potrebe ni, da bi hodili na cesto, če jih predsedniki in na videz vsega spoštovanja vredni televizijski komentatorji širijo namesto vas.«

Emma Grey Ellis: *Leto, ko je šla alternativna desnica v ilegalno*, <https://www.wired.com/story/alt-right-went-underground/>

Vplivni italijanski politični filozof Giorgio Agamben je velik del svoje filozofije utemeljil na prebiranju Aristotelovih del *Politika*, *Nikomahova etika* in *O duši*, pa tudi na poznoantičnih in srednjeveških eksegezah teh besedil. Zlasti v zadnjih dveh se je Aristotel ukvarjal s pojmom potencialnosti, ki tudi v Agambenovi misli zavzema pomembno mesto. V predavanju *On Potentiality (O potencialnosti)*, pozneje razširjenem v esej *La potenza del pensiero (Potencialnost misli)*, razmišlja o potencialnosti v povezavi s svobodo:

»Vsaka človekova zmožnost je *adynamia*, nezmožnost; vsaka človekova potencialnost obstaja v razmerju do lastnega manka. To je izvor (in brezno) človekove moči, ki je glede na druga živa bitja tako nasilna in brezmejna. *Druga bitja so zmožna le svoje specifične potencialnosti; naredijo lahko le to ali ono. Ljudje pa so živili, ki so zmožne svoje lastne nezmožnosti. Veličino človekove potencialnosti je mogoče meriti z breznom človeške nezmožnosti.*

V tem je mogoče videti, kako lahko koreniko svobode najdemo v breznu potencialnosti. Biti svoboden ne pomeni preprosto imeti moč, da narediš to ali ono, niti preprosto imeti moč, da to ali ono zavrneš. Biti svoboden [...] pomeni *biti zmožen lastne nezmožnosti*, biti v odnosu do lastnega manka. Zato je svoboda svoboda tako za dobro, kakor za zlo.«

Giorgio Agamben, *O potencialnosti*, https://monoskop.org/images/6/be/Agamben_Giorgio_Potentialities_Collected_Essays_in_Philosophy_2000.pdf

7. Zato se tokrat ne bom pustila ustavit!
Tokrat ne bom nič relativizirala!
Tokrat bom besna!
In tega besa si ne pustim vzeti.
In videli boste: šla bom ven, na javno mesto, z vsem, kar imam: svojim telesom, svojim strahom, svojim sramom, svojo žalostjo, svojo zgodbo, svojo pretreklostjo, svojo prihodnostjo, svojo CELOTNO KURČEVO BIOGRAFIJO!, in se bom postavila, tako da me bodo vsi videli in slišali in se bom skoncentrirala in zignorirala vse obrambne mehanizme in v roke vzela kamen, me boste slišali kričati
JAZ SEM LJUDSTVO!!!
SAJ SEM LJUDSTVO!!!
JAZ SEM LJUDSTVO!!!
JAZ SEM LJUDSTVO!!!
JAZ SEM LJUDSTVO!!!
A NE BI TAKO RADA SPET ENKRAT NA ŠTRAJK! NA EN RES LEP JEBEN ŠTRAJK!
HOČEM, DA TA KOMAD KONČNO POSTANE SMEŠEN.
KAM SO PA ŠLI KURČEVI KLOVNI?
KJE STE? KJE STE, NO? NE NAJDEM VAS. NE VIDIM VAS VEČ.

Umberto Eco je menil, da fašizem – v nasprotju z nacizmom, ki je bil samo eden –, obstaja v različnih oblikah in si nadeva različne maske, ne da bi bil zaradi tega kaj manj fašizem.

»Vzemimo fašizmu imperializem, pa imamo še zmerom Franca in Salazarja. Vzemimo mu kolonializem, pa imamo še vedno balkanski ustaški fašizem. Dodajmo fašizmu radikalni antikapitalizem (ki Mussolinija ni preveč zanimal), pa dobimo Ezro Pounda. Dodajmo mu kult keltske mitologije in mistiko svetega grala (ki sta bila uradnemu fašizmu povsem tuja), pa imamo enega najbolj spoštovanih fašističnih gurujev Juliusa Evola.«

Vendar je skušal Eco kljub tej raznorodnosti sestaviti seznam značilnosti, ki opredeljujejo vsa fašistična gibanja oziroma to, kar je sam poimenoval večni fašizem ali prafašizem. Strnil jih je v štirinajst točk, ki si med seboj včasih celo nasprotujejo – pa to ni problem, kajti, pravi Eco, dovolj je le ena izmed njih, »pa okrog nje lahko koagulira fašizem«.

1. Kult tradicije.
2. Zavračanje modernizma. (»Zavračanje modernega sveta si je nadelo krinko zavračanja kapitalističnega načina življenja, a v glavnem je bilo to zavračanje duha leta 1789 (in leta 1776, seveda). Razsvetljenstvo, doba razuma, je bilo za naciste začetek moderne izprijenosti.«)
3. Iracionalizem – kult akcije zaradi akcije. (»Akcija je lepa sama po sebi, treba jo je izpeljati, pred vsakršnim razmislekom oziroma brez njega.«)
4. Nestrinjanje je izdaja.
5. Strah pred drugačnim.
6. Prafašizem izhaja iz individualne ali družbene frustracije. (Ena izmed najznačilnejših potez historičnega fašizma je bila »njegova privlačnost za frustrirani srednji razred, ki ga je prizadela gospodarska kriza ali se je čutil politično ponižanega in se je bal pritiska nižjih socialnih skupin.«.)
7. Nacionalizem. (»[Narodu lahko] zagotovijo identiteto zgolj njegovi sovražniki. Zato je v prafašistični ideologiji zakoreninjena obsedenost z zaroto, če je le mogoče mednarodno.«)
8. Privrženci se morajo počutiti ponižane spričo očitnega bogastva in moči svojih sovražnikov.
9. Ni boja za življenje, marveč življenje za boj. (»Pacifizem je slab, kajti življenje je permanentno vojno stanje.«)
10. Množični elitizem. (»Vsak državljani pripada najboljšemu narodu na svetu, člani stranke so najboljši med najboljšimi državljani, vsak državljani lahko postane član stranke (ali bi moral postati).«)
11. Vsakdo je vzgajan za heroja. (»Prafašist [...] hrepeni po junaški smrti, ki jo reklamirajo kot najboljšo nagrado za herojsko življenje. Prafašistični heroj nestrpno čaka smrt. V svoji neučakanosti pa še pogosteje pošilja v smrt druge.«)
12. Mačizem (hkrati prezir do žensk in obsojanje nestandardnih spolnih praks, od vzdržnosti do homoseksualnosti).
13. Selektivni ali kvalitativni populizem. (»V demokraciji imajo državljani individualne pravice, toda državljani imajo v celoti politični vpliv le s kvantitativnega vidika – posameznik se uklanja odločitvam večine. V prafašizmu pa posamezniki kot posamezniki nimajo nikakršnih pravic, in narod je dojet kot kvaliteta, kot monolitna enota, ki izraža skupno voljo. [...] Naša prihodnost je televizijski ali internetni populizem; z njima lahko čustveni odziv izbrane skupine ljudi predstavimo in sprejmemo kot glas ljudstva.«)
14. Novorek. (»Vsi nacistični in fašistični učbeniki so uporabljali okrnjen besednjak in elementarno sintakso, da bi omejili instrumente kompleksnega in kritičnega mišljenja. A zmožni moramo biti identificirati drugačne novoreke, tudi če si nadenejo na videz nedolžno obliko popularnega *talk showa*.«)

Povzeto po: Umberto Eco: Prafašizem. Časopis za kritiko znanosti, 2013, letnik 41, številka 251.

Ivan Peternej

Ivan Peternej, Blaž Šef, Janja Majzelj

Slovensko mladinsko gledališče

Vilharjeva 11, SI-1000 Ljubljana
T: + 386 (0)1 3004 900
F: + 386 (0)1 3004 901
E: info@mladinsko-gl.si
www.mladinsko.com

Svet SMG:

Nataša Sukič – predsednica, Semira Osmanagić,
Katarina Stegnar, Janez Žagar, Ana Železnik

Direktor: Tibor Mihelič Syed
Umetniški vodja: Goran Injac
Režiserja: Matjaž Pograjc, Vito Taufer
Dramaturginja: Urška Brodar
Vodja trženja in odnosov z javnostmi: Helena Grahek
Asistentka trženja in odnosov z javnostmi: Katarina Košir
Lektorica: Mateja Dermelj
Strokovna sodelavka: Tina Malič
Tehnični vodja: Dušan Kohek
Vodja projektov: Dušan Pernat
Vodja koordinacije programa: Vitomir Obal
Tajnica gledališča: Lidija Čeferin
Računovodkinja: Mateja Turk
Knjigovodkinja: Tina Matajč
Prodaja vstopnic: Gabrijela Bernot, Sanja Spahič

Predstava je nastala s podporo Ministrstva za kulturo RS.
Ustanoviteljica Slovenskega mladinskega gledališča je
Mestna občina Ljubljana.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Mestna občina
Ljubljana

Prodaja vstopnic

- v Prodajni galeriji
Trg francoske revolucije 5, 1000 Ljubljana
od ponedeljka do petka med 12.00 in 17.30
ob sobotah med 10.00 in 13.00
OI 425 33 12
- pri gledališki blagajni
Vilharjeva 11, 1000 Ljubljana
OI 3004 902
uro pred začetkom predstave
- na spletu
www.mladinsko.com
nakup vstopnic s popusti prek spleta ni mogoč

Gledališki list
Slovenskega mladinskega gledališča – sezona 2018/2019

Številka 5
Marec 2019
Izide ob vsaki premieri
Izdalo Slovensko mladinsko gledališče
Za izdajatelja Tibor Mihelič Syed
© Vse pravice pridržane

Uredništvo: Urška Brodar, Mateja Dermelj, Helena Grahek, Goran Injac,
Tina Malič, Tibor Mihelič Syed
To številko uredil: Goran Injac
Lektorica: Mateja Dermelj
Fotografije: Matej Povše
Oblikovanje: Mina Fina, Damjan Ilić, Ivian K. Mujezinović – Grupa Ee
Tisk: Fotoprospekt, d. o. o.
Naklada: 300 izvodov
Cena: 2 €

I
S
S
N
2
2
3
2
-
2
0
1
9

isd
isd nnnnn
isd nnnnn
isd nnnnn
isd nnnnn
isd nnnnn

gledališče
MHDINZKO
slovensko